

Ten derde, opdat in de Gemeente bewaard worde de verschuldigde gehoorzaamheid aan den ambtelijken dienst.

Ten vierde, opdat geen besmettingen voortwoekeren, en opdat bij de tegenstanders en de hulsgeenoten der Gemeente, zooveel dit kan geschieden, de ergernissen weggenomen worden.

Ten vijfde, opdat niets, wat tot verbetering en zaligheid der zondaren door God ingesteld is, in de Gemeente verzuimd worde.

R.

G. B.

LITERATUUR EN KUNST

Willem de Mérode. †

De onverwachte tijding van De Mérode's sterven zal ongetwijfeld door zeer velen met ontroering ontvangen zijn. De grootste der christelijke dichters van onzen tijd is van ons heengegaan. Kort na den dood van onzen besten prozaïst, Van Eerbeek. Met deze twee van God begenadigde kunstenaars voelden wij ons rijk, zij laten beiden een leeg plaats achter die moeilijk te vervullen schijnt.

De Mérode was haast de eenige van de huidige christelijke dichters, wiens poëzie weerklinkt in het hart van zijn volk, omdat zijn vers niet den triesten twijfel, maar de absolute overgave aan zijn God mocht uitspreken.

Nu de natuur, die hem zoo lief was, tot haar schoonsten bloei is gekomen, nam God hem daaruit weg. Jaren geleden reeds zong hij:

Hoe heerlijk moet de hemel zijn,
Als de wereld, die is gevallen,
Nog zóó schoon is, dat God ons allen
Losrukken moet met veel pijn:

maar ook toen reeds mocht hij door genade getuigen:

Het is hard, dat wij alles verlaten
Moeien, maar Uwe liefde is meer
Dan bloemen en bemide gelaten,
En Uw stem is troostend en teer.

En vogels zingen niet zoo vervoerend,
als Uw roepen klinkt van het gruwelijk kruis,
Heere Jezus, tot ons hart ontroerend
Zegt Gij: heden, zijt gij bij Mij thuis.

Een zwaar verlies is vooral ook zijn sterven voor den engeren kring der christelijke kunstenaars, waar hij onbestreden de eerste plaats innam. Bij alle onderlinge oneenigheid, was hij een rustgevend centrum, en hoewel zijn kalme, reflectieve natuur geen machtige actie onder hen wist te ontloopen, bleef zijn rustige geloofsovertuiging haar invloed doen gelden.

Niet gemakkelijk is De Mérode gekomen tot zijn dichtersplaats. Toen hij als dichter meewerkte aan „Ons Tijdschrift”, stond hij nog in de schaduw van Gossaert, wiens invloed hij sterk onderging. Wel is hij dan reeds religieus dichter, maar zijn stem is nog onzeker. Evenals bij den jongen Gezelle was kunst en geloofsovertuiging nog niet tot één saamgesmolten, zij stonden te los van elkaar. Zijn licht ontvankelijk gemoed stond open voor allerlei invloeden, in niet geringe mate ook voor impressionistische kunst der '80-ers. Hij pronkte graag met mooie woorden en klinkende klankcombinaties, waaronder het waarachtige gevoel werd weggedrukt.

Wanneer echter het religieuze gevoel sterker wordt, als zijn schuldgevoel plaats maakt voor overgave aan God, wordt ook zijn vers dieper, eenvoudiger van taal. Dan werpt hij den pauwenprouk van zich.

Maar eenmaal zal een einde zijn
Aan lossen tooi en looze schijn

Want ook de duur van schande en schuld,
Hoe traag zij wijken, wordt vervuld.

Gods toorn heeft loutrend uitgewoed.
Hij ziet mij aan en keurt mij goed.

Zijn lyrisch natuurlied krijgt een epischen inslag. De natuur wordt hem symbool, emblema van een hogere schoonheid. En daarmee wordt zijn kunst meer gemeenschapskunst, toont hij zich in vele verzen een christen-moralist, die uit eigen geloofs-ervaring kan spreken tot zijn volk. Zijn groeiende vormbeheersching, zijn zachte, melodieuze toon, zijn helder doorzichtige, maar zeer plastische beelden, geven zijn verzen een bekoring, die door ontwikkelden en eenvoudigen kan genoten worden.

Terecht zegt Rispen van hem: „De Mérode geeft het uitzonderlijk schouwspel van een dichterschap, dat door vormverfijning een aesthetische élite boeit, anderzijds door de algemeene, ongecompliceerde uiting eener geloofsovertuiging de stem is, niet alleen van een groep, maar van een volksgemeenschap”.

Rijke gaven heeft De Mérode ontvangen en hij heeft met zijn talenten gewoekerd. Vooral de laatste jaren verschenen er tal van bundeltjes van hem, waaruit zijn echt dichterschap spreekt. Prachtige natuurgedichten wisselen er af met forsche omlijnde persoonsuitbeeldingen. Nog staat zijn geest open voor anderer invloed, maar hij behoudt zijn eigentoon, verrijkt er alleen zijn ge-

zichtsveld mee. Zoo bleef hij modern dichter, verstaanbaar voor allen, die willen luisteren naar wat de dichter, als ziener, weet te onthullen.

De christen-dichter kan niet blijven spreken over zich zelf, over eigen smart en vreugde, maar zal moeten uitzingen wat hij ervaart van Gods liefde voor de wereld. Zonder ophouden heeft De Mérode gezongen van de allesoverwinnende kracht van Christus' liefde:

Maar smart en onrecht zijn voorbij.
Wij keerden weer tot liefdeswijk.
Als kind'ren van Gods Koninkrijk
Zijn wij herboren, sterk en vrij.
God boog de rechte lijn; 't begin
Raakt aan het eind, de cirkel sluit.
De hemel heeft zijn zaalge buit.
En — hartsverlies blijkt hartsgewin.

Het verliezen van den dichter zelf, zal een blijvende leegte laten. Maar dankbaar mogen wij zijn, dat God ons in dezen tijd een dichter heeft willen geven, die kon spreken tot zijn geloofsgenooten in de taal van het volk, die schatten heeft achtergelaten, waarvan wij kunnen blijven genieten. Want onder de vele gedichten die hij heeft geschreven, is een groot getal, dat blijvende waarde heeft. En niet beter kan een dichter geëerd worden, dan dat zijn werk een kostbaar bezit wordt van velen.

De groote betekenis van De Mérode is geweest, dat hij christelijke kunst van blijvende waarde heeft geschonken, juist in een tijd waarin christendom en kunst voor vele dichters onverzoeenlijk schenen.

Gron.

H. S.

Dit art. moest de vorige week blijven overstaan.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

Het Lutherbeeld bij Rosenberg.

Wij hebben reeds eenige malen (ook naar aanleiding van Rosenberg's „Protestantische Rompilger”) over het Lutherbeeld van de Duitsch-Christelijke beweging geschreven. Het boekje van Brachmann (Alfred Rosenberg und seine Gegner) biedt een goede gelegenheid, de trekken van dat beeld weer te geven.

Rosenberg's opvatting van Luther, schrijft deze ex-theoloog, wordt door de volgende stelling beheerscht: Luther's werken is, in zijn diepste wezen, protest van het Germaansche karakter. Luther heeft, vervolgt hij, voor de vrijheid van geweten gestreden; het viel hem niet gemakkelijk „met den God aan het Kruis klaar te komen”. Luther's echte belijdenis, die door de kracht van het bloed werd gevoed, is echter langzamerhand tot „een bloedeloos, maar koppig gewauwel geworden, dat zich, evenals een Tibetaansche gebedsmolen, altijd weer gelijkvormig herhaalt”.

Deze „karakteriseering” is helaas kenmerkend voor het niveau, waarop de voorvechters der Duitsch-Christelijke geloofsbeweging zich plaatsen. Zij verachten het geloofsleven der belijders diep, en vinden steeds leelijke woorden om aan dien laat uiting te geven. En tevens merkt men, dat zij van dat geloofsleven niets, maar dan ook niets, verstaan.

Geen wonder, dat de belijders van Gods Woord de voorstellingen, die van hun leer en leven gegeven worden, met kracht afwijzen. Dat doen zij ook met het Lutherbeeld, dat aan het Duitsche volk wordt voorgehouden.

Brachmann herinnert in zijn geschrift aan deze afwijzende houding. K ü n e t h (de bekende auteur van het „Antwort auf den Mythos”), schrijft hij, heeft in een rede te Neurenberg, Rosenberg's opvatting over Luther en over het Protestantisme in het algemeen, een caricatuur genoemd. Bisschop Marahrens sprak hetzelfde oordeel uit. En de „Evangelische Beobachter” verwierp het Lutherbeeld van Rosenberg, „omdat het niet met de historische werkelijkheid overeenkomt”. Anders zou daarin „iets van den geweldigen religieuzen ernst moeten uitkomen, die van het begin tot aan het einde Luther's worstelen en werken vervult”. En eveneens van zijn „strijd om den Bijbel” en zijn „innige verbinding met zijn Heer en Heiland Jezus Christus”. Rosenberg, zoo gaat de „Evangelische Beobachter” verder, miskent geheel het wezen der Reformatie, die immers opkwam voor de „vernieuwing van de Christelijke Kerk uit de levenskrachten van het Evangelie”. Dat was de groote tegenstelling tusschen Luther en Rome. Luther was slechts als „de man met den Bijbel” te verstaan, en op geen enkele andere wijze. Het „Germaansche protest” (daarop, zegt Brachmann, komen de uiteenzettingen van de „Evangelische Beobachter” tenslotte neer) was van geheel secundaire betekenis.

Nog duidelijker, meent dezelfde schrijver, brengen de richtlijnen van de „Württembergische Evangelische Oberkirchenrat”, die gedachten tot uitdrukking. Deze richtlijnen werden op een historisch oogenblik, namelijk ten tijde van de herdenking der Reformatie, uitgegeven. Daarin

lezen we: „Luther leeft voor Duitschland, niet uit Duitschland. De stoot tot zijn reformatie komt uit het Evangelie, niet uit den Duitschen wil”.

Nog tal van andere uittalingen haalt Brachmann aan. De meeste veroordeelen het Lutherbeeld van Rosenberg, en we voegen er direct aan toe: terecht. Vooral een uitdrukking als die van de „Evangelische Beobachter”, die op het innig geloof van Luther in zijn Heer en Heiland wijst, is een treffend antwoord op de (inderdaad) caricaturale voorstellingen.

Anderen oefenen slechts ten deele critiek uit. Zij meenen, dat men Luther zuiver „politisch” kan zien, zonder op de theologische opvattingen te letten. Zooals, zegt een van hen, men Luther ook in de muziek- en literatuurgeschiedenis kan behandelen, zonder „principieel rekening te houden met de theologie van den hervormer”. Ja, natuurlijk kan men dat. Maar daar gaat het niet om. Het is de vraag of het beeld juist is, wanneer men de voornaamste karaktertrekken weglaat: trekken, die het geheel bepalen.

Brachmann geeft natuurlijk al die afwijzende oordeelen niet weer om daarmede zijn instemming te betuigen. Integendeel. Straks zal hij zijn vonnis over de „dwazen en vermetelen” vellen. Aan dat vonnis gaat een inleiding vooraf.

Eerst behandelt hij de „kweslie” van „den God aan het Kruis”. Nu is Luther, het is genoeg bekend, geen „gemakkelijke” figuur. En er zijn talrijke christenen, die gerechtvaardigde bezwaren tegen diverse opvattingen van den reformator hebben. Bezwaren, die in dezen tijd, welke het gevaar van „synthese” duidelijk laat zien, krachtige formulering vinden.

Maar daar gaat het hier niet om, althans niet in de eerste plaats. Brachmann wil Luther voor het „Duitsche” volk opeischen, hem een plaats geven onder de volksche grooten. En voordat de hervormer in het Duitsche pantheon definitief wordt opgenomen, moet hij eerst een geduchle bewerking ondergaan. Het „valsche” moet van het „ware”, het „tijdelijke” van het „blijvende”, de „omhulling” van de „kern” gescheiden worden.

Wat wil Brachmann nu betoogen?

Dat Luther eigenlijk niet veel van den Christus als den Verzoener onzer zonden moest hebben. Dat Luther met „den God aan het Kruis”, zooals Brachmann het uitdrukt, eigenlijk niets kon be-
ginnen.

En daartoe beroept hij zich op uittalingen, die Luther in zijn jeugd „heeft gedaan”. Waarin hij de gedachte, dat God Zijn eigen Zoon den kruisdood „liet ondergaan”, niet kon aanvaarden. Luther zou zelfs geschreven hebben, dat hij in dien tijd Christus verloren had.

Gesteld, dat dit allemaal zoo is als Brachmann het beschrijft en interpreteert, dan staat daar, zouden we toch zeggen, tegenover, dat Luther na zijn breuk met Rome, de vergeving der zonden door het bloed van het kruis met kracht heeft gepredikt. Och neen, zegt Brachmann, zoo „eenvoudig” is het niet.

Luther heeft altijd en uitsluitend geloofd aan een God, die vergeven wil. En dien God vond hij vooreerst in den Bijbel juist niet. „Daarmede is dus bewezen, dat in hem gedurende zijn gansche leven het geloof in den Germaanschen Vriend-God levend is geweest”, althans als gevoel of als stemming!!! Dat geloof doet bij hem gewetensbezwaren en zelfs lasteringen tegen den Bijbel opkomen. Die verdwijnen eerst, — en, zegt Brachmann, dat is van de meest groote betekenis — als hij den God van den Bijbel niet meer in tegenstelling tot den door ons zoo genoemden Germaanschen Vriend-God, dat is dus tot zijn Germaansch-Duitsche religieuze vooropvatting over God, ziet. Met andere woorden: in Luther brak, zooals Alfred Rosenberg heel juist zegt, het Germaansche karakterprotest tegen Oostersch-Roomsche religieuze voorstellingen door. Slechts een Germaansch-Duitsch mensch kon den Bijbel zoo verstaan en uitleggen, als Luther dat heeft gedaan.

Het is een wonderlijk complex van cirkelredeneeringen, dat wij hier ontmoeten. In het middelpunt waarvan het volgende oordeel staat: Er wordt op de wereld niets gelezen — ook de Bijbel niet — wat niet gelijktijdig op een bepaalde wijze wordt uitgelegd. Er is geen uitlegging zonder uitlegger. En deze is er niet, zonder zijn „blutmäzige”, dat is door het ras bepaalde aard. De waarheid dezer vaststellingen, voegt Brachmann hieraan toe, wordt door Luther treffend bewezen. Dat heeft Rosenberg zonder twijfel juist gezien. Zijn tegenstanders daarentegen grijpen hem aan op de basis van een Lutherbeeld, dat „hier heelemaal niets te maken heeft”, n.l. het Lutherbeeld na den door ons genoemden tijd. (Dus na zijn bekeering).

Is het duidelijk?

Niet Luther is veranderd, maar de Bijbel. Dat wil zeggen: op een bepaald oogenblik in zijn leven heeft Luther, die „den Bijbel eerst verwierp”, den Bijbel zoo veranderd, dat is uitgelegd, dat hij in zijn oer-Germaansche opvattingen paste. Luther kon den „God, die vergeeft” in den Bijbel niet vinden. En later wel. Niet, omdat „die God er werkelijk in voorkwam” (de lezer wil ons dergelijke

aanhalingen, ten, wel ve dien Bijbel zeggen, een ken. Zijn b geen verand schijnt, dat werkelijkhei uit, moeten zijn wezen l Zoo is de de bekeerin maar heeft zich opnam

Het droev eischt, dat bezig moele mogen verv grenzen beg toornig) voe een invloed de mensch dagen geldt breiding var Er zal ge voordat de l Europa i geen vrede „Joodsche l vervolg. Er zal ge „tijdperk d Dat is het Bezien w beeld van I A.

Nederlan

De tijd wa

langen! Daaron li spreken over Danzig.

Misschien dan wel bel

Op deze vi een antwoord kort bezoek kreeg me op die daar voe

De Genera het Geref. C herelidend w

geformuleert ging onzer z vaart. Tot e

bezoeken va het buitenland daar geestel

boden kon v

Zoo is ds Comité naar

prachtig rap

Aan onde Danzig te ga

en rapport opdracht is

nu een en vertellen ov

In de eer haven van

komen door per week.

een deel m Directies ver

bij betrokke formeerde

Ten slotte l stantsche al

Met vers- gesproken e

is honger n gorie Hollan

De bezoel groote en ar

heeft men l den hun gr

landers, Pa juichten her

werking, l verrassend

De waarn wel zelf R

nomenheid raad en bel

wenken. Is het nu

is gesteld, woord. Een

Zweedschei komst. De 2 zeemanshuu